

Sygn. akt V CSK 74/10

POSTANOWIENIE

Dnia 15 października 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Krzysztof Pietrzykowski (przewodniczący)

SSN Zbigniew Kwaśniewski

SSN Marta Romańska (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku A. K. i R. .

przy uczestnictwie EFG E. E. S.A. Spółki Akcyjnej w Atenach - Oddziału w Polsce
w W.

o wpis w dziale IV Kw nr [...] hipoteki umownej kaucyjnej,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 15 października 2010 r.,

skargi kasacyjnej uczestnika postępowania od postanowienia Sądu Okręgowego
w C.

z dnia 15 października 2009 r.,

oddala skargę kasacyjną.

Uzasadnienie

Postanowieniem z 25 czerwca 2009 r. Sąd Rejonowy w C. Wydział Zamiejscowy Ksiąg Wieczystych oddalił wniosek A. K. i R. K. o wpis w dziale IV księgi wieczystej KW nr [...] hipoteki umownej kaucyjnej w kwocie 340.000 zł na rzecz EFG E. E. S.A. Spółki Akcyjnej dla zabezpieczenia wierzytelności kredytowej. Sąd przyjął, że oznaczony we wniosku jako wierzyciel hipoteczny oddział banku zagranicznego utworzony w Polsce nie posiada osobowości prawnej lecz działa w imieniu i na rzecz tego banku. Takiemu oddziałowi nie przysługuje zatem ograniczone prawo rzeczowe jakim jest hipoteka. Skoro wniosek zmierza do dokonania wpisu hipoteki na rzecz wierzyciela oznaczonego we wskazany wyżej sposób, to istnieje przeszkoda do wpisu w rozumieniu art. 626⁹ k.p.c., która uniemożliwiła uwzględnienie wniosku.

Postanowieniem z 15 października 2009 r. Sąd Okręgowy w C. oddalił apelację uczestnika - jak przyjął - EFG E. E.S.A. Spółki Akcyjnej w Atenach Oddziału w Polsce od postanowienia Sądu Rejonowego w C. z 25 czerwca 2009 r. Wskazał, że przyjmuje za własne ustalenia Sądu Rejonowego oraz akceptuje ocenę prawną, która zadecydowała o treści rozstrzygnięcia tego Sądu. Oddział banku zagranicznego działa w Polsce w oparciu o odpowiednie zezwolenie i przepisy ustawy z 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe (Dz. U. z 2002 r. Nr 72, poz. 665 ze zm.; dalej - pr. bank.). Oddział banku nie ma osobowości prawnej, jest wprawdzie upoważniony do dokonywania czynności bankowych, ale nie dokonuje ich we własnym imieniu i na swoją rzecz, lecz w imieniu i na rzecz banku macierzystego. Skoro we wniosku jako wierzyciel wierzytelności zabezpieczanej hipoteką wskazany został oddział banku zagranicznego, to prowadząc badanie wniosku w trybie art. 626⁸ § 2 k.p.c. Sąd Rejonowy zasadnie dostrzegł istnienie przeszkody do dokonania wpisu, a oddalając wniosek postąpił zgodnie z art. 626⁹ k.p.c. Podstawą dla oddalenia apelacji był art. 385 k.p.c.

Postanowienie z 15 października 2009 r. zaskarżył w całości uczestnik. W skardze kasacyjnej zarzucił, że postanowienie to zapadło z naruszeniem przepisów postępowania, które mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, to jest: - art. 626⁸ § 1 i 2 w zw. z art. 13 § 2, art. 382, art. 233 § 1 i art. 244 oraz art. 386 § 4

i art. 391 § 1 k.p.c. polegającym na ustaleniu sprzecznie z odpisem z Rejestru Przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego, że uczestnik jest oddziałem banku zagranicznego, a nie oddziałem instytucji kredytowej, co doprowadziło do nierozpoznania istoty sprawy; - art. 626⁸ § 1 i 2 i art. 244 oraz art. 626⁹ k.p.c. w zw. z art. 386 § 1 i art. 391 § 1 k.p.c. polegającym na oddaleniu apelacji uczestnika, pomimo istnienia podstaw do zmiany postanowienia Sądu I instancji i nakazania temu Sądowi, by wpisał w dziale IV księgi wieczystej KW nr [...] hipotekę umowną kaucyjną na rzecz EFG E. E. S.A. Spółka Akcyjna Oddział w Polsce; - art. 328 § 2 w zw. z art. 233 § 1, art. 13 § 2, art. 382 i art. 391 § 1 k.p.c. polegającym na ich niewłaściwym zastosowaniu i nie wskazaniu w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia podstawy faktycznej i prawnej rozstrzygnięcia. Skarżący zarzucił nadto, że zaskarżone postanowienie wydane zostało z naruszeniem przepisów prawa materialnego, a mianowicie: art. 4 ust. 11 pkt 2 i pkt 20, art. 40 pr. bank. w zw. z art. 87 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej, Dz. U. z 2007 r., Nr 155, poz. 1095 ze zm. (dalej - u.s.d.g.) oraz art. 65 i art. 31 ust. 1 ustawy z 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece, Dz. U. z 2001 r., Nr 124, poz. 1361, ze zm. (dalej - u.k.w.h.) w zw. z art. 95 ust. 1, 3 i 4 pr. bank. poprzez ich wadliwe zastosowanie i przyjęcie, że skarżący jest oddziałem banku zagranicznego, zamiast prawidłowo - oddziałem instytucji kredytowej, co spowodowało, że dokonana w zaskarżonym postanowieniu ocena prawna możliwości wpisania hipoteki na rzecz oddziału banku zagranicznego nie odnosi się do uczestnika; - art. 4 ust. 1 pkt 17 i 18 art. 48i pr. bank. w zw. z art. 85 u.s.d.g., art. 48j w zw. z art. 48k ust. 2 i art. 40a ust. 1 pkt 1 oraz art. 93 ust. 1 i art. 95 ust. 1, 3 i 5 pr. bank. w zw. z art. 244 § 1 k.c. i art. 86 u.s.d.g. oraz art. 31 ust. 1 i art. 65 u.k.w.h. poprzez ich błędną wykładnię i niezastosowanie w związku z przyjęciem, że hipoteka umowna kaucyjna ma być wpisana na rzecz oddziału instytucji kredytowej, a nie na rzecz instytucji kredytowej, w imieniu i na rzecz której działa jej oddział, oznaczony w sposób wskazany w art. 40a pr. bank. i odmową oznaczenia jako wierzyciela hipotecznego EFG E. E. S.A. Spółka Akcyjna Oddział w Polsce; - art. 48i w zw. z art. 4 ust. 21 pr. bank., poprzez ich niezastosowanie, co spowodowało błędne przyjęcie, że instytucja kredytowa, prowadząca działalność na terenie Rzeczypospolitej Polskiej poprzez oddział musi w obrocie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej używać

swojej oryginalnej firmy (w tym do oznaczenia wierzyciela hipotecznego), co - jak wynika wprost z art. 4 ust. 1 pkt. 21 pr. bank. - mogłoby mieć miejsce jedynie w przypadku działalności transgranicznej instytucji kredytowej. EFG E. E. S.A. nie prowadzi w Polsce działalności transgranicznej ponieważ posiada działający zgodnie z przepisami pr. bank. oddział w Polsce, wobec czego jest zobowiązany do używania w Polsce nazwy zgodnie z art. 40a ust. 1 pkt 1 pr. bank., tj. EFG E. E. S.A. Spółka Akcyjna Oddział w Polsce, czego Sąd Okręgowy nie wziął pod uwagę i co doprowadziło do bezpodstawnej odmowy oznaczenia przez Sąd Okręgowy wierzyciela hipotecznego zgodnie z wnioskiem o wpis hipoteki i załączonymi do wniosku dokumentami.

Z powołaniem się na zarzuty streszczone wyżej, uczestnik wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania ewentualnie o jego zmianę poprzez nakazanie Sądowi pierwszej instancji wpisania w dziale IV księgi wieczystej KW nr [...] hipoteki umownej kaucyjnej do kwoty 340.000 zł na rzecz EFG E. E. S.A. Spółka Akcyjna Oddział w Polsce i zasądzenie na rzecz uczestnika kosztów postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Słusznie zwraca uwagę skarżący, że Sąd pierwszej instancji oznaczając jego status prawny posługiwał się określeniem „oddział instytucji finansowej”, natomiast Sąd drugiej instancji określał status uczestnika terminem „oddział banku zagranicznego”. Jednocześnie Sąd drugiej instancji podał, że akceptuje wszystkie ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji i bez przeprowadzenia uzupełniającego postępowania dowodowego odniósł do nich własną ocenę prawną sprawy. W tych okolicznościach nie sposób uznać, że Sąd drugiej instancji naruszył art. 626⁸ § 1 i 2 w zw. z art. 13 § 2, art. 382, art. 233 § 1 i art. 244 oraz art. 386 § 4 i art. 391 § 1 k.p.c. poprzez sprzeczne z odpisem z Rejestru Przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego ustalenie, że uczestnik jest oddziałem banku zagranicznego, a nie oddziałem instytucji kredytowej, natomiast przyjąć trzeba, że Sąd ten uznał, że istnieją dostateczne podstawy ku temu, by przy opisywaniu statusu uczestnika zamiennie posługiwać się określeniami „oddział banku zagranicznego” i „oddział instytucji kredytowej”. W odpisie z KRS dotyczącym

uczestnika wskazana jest nazwa przedsiębiorcy zagranicznego w brzmieniu EFG E. E. S. A., a Oddział w Polsce tego podmiotu jest oddziałem zagranicznej instytucji kredytowej. Nie ma jednak dostatecznych racji dla przyjęcia, że nazwanie uczestnika oddziałem banku zagranicznego, zamiast oddziałem zagranicznej instytucji kredytowej miało wpływ na sposób rozstrzygnięcia sprawy, chociaż trafnie zauważa on, że prawo bankowe przewiduje pewne różnice w sposobie unormowania statusu i zasad działania w Polsce oddziału banku zagranicznego oraz oddziału instytucji kredytowej. Oddział banku zagranicznego w Polsce to oddział banku, który nie ma siedziby na terenie Unii Europejskiej, a zatem nie korzysta z ułatwień w prowadzeniu działalności na terenie państw - członków Unii Europejskiej i nie podlega przepisom unijnym. W świetle prawa bankowego istnieją zatem - pominięte przez Sąd drugiej instancji - różnice w statusie oddziału banku zagranicznego i zagranicznej instytucji kredytowej, ale nie ma wątpliwości co do tego, że nie one zadecydowały o treści zaskarżonego rozstrzygnięcia. Sąd Okręgowy w ramach oceny prawnej nie odwoływał się do art. 4 ust. 1 pkt 2 i 20 oraz art. 40-41 pr. bank., a zatem nie można przyjąć, że na wynik postępowania w sprawie wpłynęło wadliwe zastosowanie tych właśnie przepisów.

2. Nie można też zgodzić się z zarzutem naruszenia przez Sąd drugiej instancji art. 328 § 2 w zw. z art. 233 § 1, art. 13 § 2, art. 382 i art. 391 § 1 k.p.c. w związku zaniechaniem wskazania w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia podstawy faktycznej i prawnej rozstrzygnięcia. Sąd Okręgowy podał, że uznaje ustalenia Sądu Rejonowego za własne oraz akceptuje wywody prawne tego Sądu, w związku z czym, jako podstawę prawną rozstrzygnięcia o oddaleniu apelacji wskazał jedynie art. 385 k.p.c. Redakcja uzasadniania, wbrew zarzutom skargi kasacyjnej, pozwala na odtworzenie sposobu wykładni prawa, która zadecydowała o treści rozstrzygnięcia i pozwala na przeprowadzenie jego kontroli w postępowaniu wywołanym skargą kasacyjną.

3. Zaskarżone postanowienie zapadło w sprawie o wpis do księgi wieczystej ograniczonego prawa rzeczowego - hipoteki umownej kaucyjnej, ustanowionej dla zabezpieczenia wierzytelności kredytodawcy (uczestnika) w stosunku do wnioskodawców, którym kredyt został udzielony. Zgodnie z art. 65 u.k.w.h., w celu zabezpieczenia oznaczonej wierzytelności można nieruchomości obciążyć prawem,

na mocy którego wierzyciel może dochodzić zaspokojenia z nieruchomości bez względu na to, czyją stała się własnością, i z pierwszeństwem przed wierzycielami osobistymi właściciela nieruchomości (hipoteka). Hipoteka, jako ograniczone prawo rzeczowe może zatem przysługiwać wierzycielowi zabezpieczonej nią wierzytelności.

Hipoteka jest prawem akcesoryjnym, a wierzytelność, dla zabezpieczenia której wnioskodawcy złożyli oświadczenia o jej ustanowieniu wynika z umowy zawartej z uczestnikiem o udzielenie im kredytu. Wierzyciel wnioskodawców w stosunku prawnym wynikającym z zawarcia umowy kredytowej w umowie oznaczony został tak samo jak we wniosku o wpis hipoteki. We wniosku o wpis hipoteki wnioskodawcy wskazali, że prawo ma być wpisane na rzecz - EFG E. E. S.A. Spółka Akcyjna Oddział w Polsce, który jest ich wierzycielem na podstawie umowy kredytowej. W tych okolicznościach powstały wątpliwości co do tego, w jaki sposób należy oznaczyć wierzyciela hipotecznego w ramach stosunku prawnego, w jakim pozostają strony. nie podlega przepisom unijnym. W świetle prawa bankowego istnieją zatem - pominięte przez Sąd drugiej instancji - różnice w statusie oddziału banku zagranicznego i zagranicznej instytucji kredytowej, ale nie ma wątpliwości co do tego, że nie one zadecydowały o treści zaskarżonego rozstrzygnięcia. Sąd Okręgowy w ramach oceny prawnej nie odwoływał się do art. 4 ust. 1 pkt 2 i 20 oraz art. 40-41 pr. bank., a zatem nie można przyjąć, że na wynik postępowania w sprawie wpłynęło wadliwe zastosowanie tych właśnie przepisów.

Nie można też zgodzić się z zarzutem naruszenia przez Sąd drugiej instancji art. 328 § 2 w zw. z art. 233 § 1, art. 13 § 2, art. 382 i art. 391 § 1 k.p.c. w związku zaniechaniem wskazania w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia podstawy faktycznej i prawnej rozstrzygnięcia. Sąd Okręgowy podał, że uznaje ustalenia Sądu Rejonowego za własne oraz akceptuje wywody prawne tego Sądu, w związku z czym, jako podstawę prawną rozstrzygnięcia o oddaleniu apelacji wskazał jedynie art. 385 k.p.c. Redakcja uzasadniania, wbrew zarzutom skargi kasacyjnej, pozwala na odtworzenie sposobu wykładni prawa, która zadecydowała o treści rozstrzygnięcia i pozwala na przeprowadzenie jego kontroli w postępowaniu wywołanym skargą kasacyjną.

2. Zaskarżone postanowienie zapadło w sprawie o wpis do księgi wieczystej ograniczonego prawa rzeczowego - hipoteki umownej kaucyjnej, ustanowionej dla zabezpieczenia wierzytelności kredytodawcy (uczestnika) w stosunku do wnioskodawców, którym kredyt został udzielony. Zgodnie z art. 65 u.k.w.h., w celu zabezpieczenia oznaczonej wierzytelności można nieruchomości obciążyć prawem, na mocy którego wierzyciel może dochodzić zaspokojenia z nieruchomości bez względu na to, czyją stała się własnością, i z pierwszeństwem przed wierzycielami osobistymi właściciela nieruchomości (hipoteka). Hipoteka, jako ograniczone prawo rzeczowe może zatem przysługiwać wierzycielowi zabezpieczonej nią wierzytelności.

Hipoteka jest prawem akcesoryjnym, a wierzytelność, dla zabezpieczenia której wnioskodawcy złożyli oświadczenia o jej ustanowieniu wynika z umowy zawartej z uczestnikiem o udzielenie im kredytu. Wierzyciel wnioskodawców w stosunku prawnym wynikającym z zawarcia umowy kredytowej w umowie oznaczony został tak samo jak we wniosku o wpis hipoteki. We wniosku o wpis hipoteki wnioskodawcy wskazali, że prawo ma być wpisane na rzecz - EFG E. E. S.A. Spółka Akcyjna Oddział w Polsce, który jest ich wierzycielem na podstawie umowy kredytowej. W tych okolicznościach powstały wątpliwości co do tego, w jaki sposób należy oznaczyć wierzyciela hipotecznego w ramach stosunku prawnego, w jakim pozostają strony. Trzeba podkreślić, że przyczyną oddalenia wniosku o wpis nie było stwierdzenie przez Sądy obu instancji, iż uczestnikowi postępowania i wierzycielowi hipotecznemu nie przysługuje podmiotowość prawna (art. 33 k.c.), co dla obrotu prawnego byłoby równoznaczne z zanegowaniem ważności umów zawartych przez strony. O oddaleniu wniosku zadecydowało bowiem stwierdzenie, że sposób oznaczenia wierzyciela hipotecznego we wniosku o wpis hipoteki nie odpowiada rzeczywistości w tym sensie, że nie odzwierciedla faktycznego i prawnego statusu wierzyciela zabezpieczonej wierzytelności, na rzecz którego ma być wpisana hipoteka. O tym, że ujawniony problem istnieje na takiej właśnie płaszczyźnie świadczy okoliczność, iż Sądy obu instancji oznaczyły uczestnika jako EFG E. E. S.A. Spółka Akcyjna w Atenach Oddział w Polsce, uznały bowiem, że takiemu podmiotowi przysługuje zdolność sądowa i on też jest wierzycielem wierzytelności podlegającej zabezpieczeniu hipoteką.

Uczestnik działający przez swój oddział utrzymuje, że hipoteka umowna kaucyjna ma być wpisana na rzecz oddziału instytucji kredytowej, a nie na rzecz samej instytucji kredytowej, w imieniu i na rzecz której działa oddział, oznaczony w sposób przewidziany w art. 40a pr. bank. Skarżący utrzymuje przy tym, że z przepisów decydujących o statusie oddziału instytucji kredytowej można wywieść pogląd, że oddział wyposażony jest w osobowość prawną lub choćby w zdolność prawną albo zdolność do czynności prawnych, co pozwala mu na względną samodzielność w obrocie prawnym.

4.1. Pojęcia „instytucji kredytowej” oraz „oddziału instytucji kredytowej” zostały wprowadzone do prawa bankowego nowelą z 23 sierpnia 2001 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz o zmianie innych ustaw (Dz. U. z 2001 r. Nr 111, poz. 1195), celem dostosowania polskiego ustawodawstwa do Dyrektywy 2000/12/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 20 marca 2000 r., dotyczącej podejmowania i prowadzenia działalności przez instytucje kredytowe (Dz.U. UE.L.2000, Nr 126, poz. 1) oraz Dyrektywy 2000/28/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 18 września 2000 r., zmieniającej Dyrektywę 2000/12/WE (Dz.U. UE.L.2000, nr 275, poz. 37). Nowelizacja prawa bankowego weszła w życie 1 maja 2004 r.

W myśl art. 4 ust. 1 pkt 17 i 18 pr. bank. „instytucja kredytowa” to podmiot mający siedzibę za granicą Rzeczypospolitej Polskiej na terytorium jednego z państw członkowskich Unii Europejskiej, prowadzący we własnym imieniu i na własny rachunek, na podstawie zezwolenia właściwych władz nadzorczych, działalność polegającą na przyjmowaniu depozytów lub innych środków powierzonych pod jakimkolwiek tytułem zwrotnym i udzielaniu kredytów lub na wydawaniu pieniądza elektronicznego, natomiast „oddziałem instytucji kredytowej” jest jednostka organizacyjna instytucji kredytowej wykonująca w jej imieniu i na jej rzecz wszystkie lub niektóre czynności wynikające z zezwolenia udzielonego tej instytucji kredytowej, przy czym wszystkie jednostki organizacyjne danej instytucji kredytowej odpowiadające powyższym cechom, utworzone na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, uważa się za jeden oddział.

W art. 48i - 48o pr. bank. uregulowane zostały zasady podejmowania i prowadzenia działalności przez instytucje kredytowe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Zgodnie z art. 48i pr. bank. instytucja kredytowa może prowadzić działalność w Polsce poprzez oddział lub w ramach działalności transgranicznej, zdefiniowanej w art. 4 ust. 1 pkt 20 pr. bank. Do działalności instytucji kredytowych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej stosuje się przepisy prawa bankowego (art. 48k ust. 1 pr. bank.), a do oddziału instytucji kredytowej przepisy art. 1-11, art. 40a ust. 1, art. 49-70, art. 73-78a, art. 80-98, art. 101-112, art. 133 ust. 2 pkt 1 i ust. 3, art. 137, art. 138 ust. 1 pkt 1, ust. 2 i ust. 3 pkt 1, 3 i 3a, art. 139 ust. 1 pkt 2 i 3, art. 141 i art. 171 ust. 4-7 stosuje się odpowiednio (art. 48k ust. 2 pr. bank.). Nadzór nad oddziałami zagranicznymi instytucji kredytowej sprawują jednak władze właściwe dla macierzystej instytucji kredytowej (art. 141c pr. bank.), natomiast zgodnie z art. 48k ust. 3 pr. bank., w zakresie polityki pieniężnej prowadzonej przez Narodowy Bank Polski, od dnia przystąpienia Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Gospodarczej i Walutowej, oddziały instytucji kredytowych mają takie same prawa i obowiązki jak banki krajowe i oddziały banków zagranicznych.

W ustawie o swobodzie działalności gospodarczej ustawodawca niewątpliwie traktuje oddział przedsiębiorcy jako wyodrębnioną tylko organizacyjnie część jego przedsiębiorstwa, nie wyposażoną w jakąkolwiek samodzielność w obrocie prawnym, a definiuje tę strukturę jako wyodrębnioną i samodzielną organizacyjnie część działalności gospodarczej przedsiębiorcy, wykonywaną przez przedsiębiorcę poza jego siedzibą lub głównym miejscem wykonywania działalności (art. 5 pkt 4 u.s.d.g.).

4.2. Wskazanie przez ustawodawcę w art. 4 ust. 1 pkt 18 pr. bank., że oddział instytucji kredytowej może działać „w imieniu i na rzecz instytucji kredytowej” sugeruje większą samodzielność takiego oddziału w obrocie prawnym niż oddziału utworzonego przez przedsiębiorcę zagranicznego, do którego prawo bankowe nie ma zastosowania. Znaczenie sformułowań użytych w art. 4 ust. 1 pkt 18 pr. bank. musi być jednak ustalone przy uwzględnieniu zasad rządzących zdolnością poszczególnych struktur organizacyjnych do uczestniczenia w obrocie prawnym. Zdolność do bycia podmiotem praw i obowiązków w obrocie cywilnym

przysługuje podmiotom prawa, a takimi są osoby fizyczne i osoby prawne oraz te jednostki organizacyjne, które ustawodawca wyposaża w zdolność prawną, chociaż nie przyznaje im osobowości prawnej. Podmiotowość prawna jest cechą normatywną, nadaną przez ustawodawcę. Osobami prawnymi są Skarb Państwa i jednostki organizacyjne, którym przepisy szczególne przyznają osobowość prawną (art. 33 k.c.). Przyznanie osobowości prawnej wymaga wskazania z nazwy rodzajów lub konkretnych jednostek organizacyjnych, które ustawodawca uznaje się za osoby prawne. Ta jednostka organizacyjna, której osobowość nie została przyznana ustawą, w celu jej uzyskania musi spełnić przewidziane prawem warunki. Poszczególne jednostki organizacyjne uzyskują osobowość prawną z chwilą wpisu do właściwego rejestru, chyba że przepisy szczególne stanowią inaczej (art. 37 § 1 k.c.). Osoba prawna działa przez swoje organy (art. 38 k.c.), w sposób oznaczony w ustawie i opartym na niej statucie.

Nie może być wątpliwości co do tego, że oddział instytucji kredytowej nie posiada osobowości prawnej. Odmiennego wniosku nie sposób bowiem uzasadnić tym, że w art. 48k ust. 2 pr. bank. ustawodawca odsyła do odpowiedniego stosowania do oddziału instytucji kredytowej między innymi art. 2 pr. bank., który to przepis stanowi, że „bank jest osobą prawną utworzoną zgodnie z przepisami ustaw, działającą na podstawie zezwoleń uprawniających do wykonywania czynności bankowych obciążających ryzykiem środki powierzone pod jakimkolwiek tytułem zwrotnym”. Gdyby ustawodawca chciał wyposażyć oddział instytucji kredytowej w osobowość prawną, to postanowiłby o tym wprost w przepisie art. 4 ust. 1 pkt 18 pr. bank.

Zdolność prawna może przysługiwać jednostkom organizacyjnym nie posiadającym osobowości prawnej, o ile tak stanowi ustawa (art. 33¹ § 1 k.c.). Do tych jednostek organizacyjnych stosuje się odpowiednio przepisy o osobach prawnych. Jednostce organizacyjnej wyposażonej w zdolność prawną przysługuje zdolność sądowa (art. 64 § 1 k.p.c.) i zdolność procesowa (art. 65 k.p.c.). Ugruntowany jest pogląd, że przyznanie określonym strukturom organizacyjnym zdolności sądowej bez wyposażenia ich w osobowość prawną wymaga wyraźnego wskazania ustawodawcy, że jednostka zorganizowana zgodnie z postanowieniami ustawy może nabywać prawa i zaciągać zobowiązania na swoją rzecz, może też

pozywać i być pozywaną. Ułomne osoby prawne działają przez swoje organy (art. 38 k.c.), zaciągają zobowiązania we własnym imieniu i ponoszą za nie odpowiedzialność. Za ich zobowiązania, co do zasady, subsydiarnie odpowiadają członkowie. Status ułomnych osób prawnych mają na przykład główne oddziały zagranicznych zakładów ubezpieczeń, o czym ustawodawca jednoznacznie postanowił w art. 106 ust. 1 ustawy z 22 maja 2003 r. o działalności ubezpieczeniowej, Dz. U. z 2003 r. Nr 124 poz. 1151, ze zm. Gdyby ustawodawca chciał wyposażyć oddziały instytucji kredytowych w zdolność prawną, to przy zastosowaniu tej samej techniki legislacyjnej posłużyłby się zacytowanym wyżej sformułowaniem, stosowanym zawsze wtedy, gdy pewnym kategoriom struktur organizacyjnych przyznaje zdolność prawną mimo braku osobowości prawnej.

Zdolność do czynności prawnych to zdolność nabywania praw i zaciągania zobowiązań z zakresu prawa cywilnego na skutek własnych działań podmiotów prawa, a zatem działań podejmowane przez osoby fizyczne, którym przysługuje zdolność prawna oraz przez organy osób prawnych i organy ułomnych osób prawnych. Zdolność do czynności prawnych przysługuje osobom prawnym i ułomnym osobom prawnym, jako następstwo ich zdolności prawnej. Nie może być wyposażona w zdolność do czynności prawnej struktura organizacyjna, która nie ma zdolności prawnej.

EFG E. E. S.A. w Atenach może na terenie Polski działać transgranicznie albo przez oddział (art. 48i pr. bank.). Z definicji zamieszczonej w art. 4 ust. 1 pkt 18 pr. bank. wynika, że oddział instytucji kredytowej jest uprawniony do zaciągania zobowiązań lub nabywania praw w zakresie wynikającym z zezwolenia udzielonego instytucji kredytowej oraz przepisów prawa bankowego. Skutki czynności prawnych podjętych przez osoby działające w oddziale obciążają instytucję kredytową, z uwagi na to, że oddział instytucji kredytowej nie jest uprawniony do dokonywania tych czynności we własnym imieniu, lecz w imieniu i na rzecz instytucji kredytowej. Działania podejmowane w obrocie prawnym przez osoby czynne w oddziale instytucji kredytowej wywołują zatem skutki w postaci powstania, zmiany, ustania stosunków prawnych wyłącznie dla samej instytucji kredytowej. To instytucja kredytowa, a nie jej oddział nabywa prawa i zaciąga zobowiązania. Jeżeli zatem osoba czynna w oddziale instytucji kredytowej podejmuje działania prowadzące do

zawarcia umów kredytowych i uzyskania zabezpieczenia wierzytelności wynikających z tych umów, to dochodzi do skutku czynność, której stronami są kredytobiorcy i sama instytucja kredytowa, nie zaś oddział tej instytucji. Instytucja kredytowa jest zatem wierzycielem wierzytelności kredytowej i na jej rzecz może być ustanowione zabezpieczenie tej wierzytelności w postaci hipoteki.

5. Hipoteka dla jej powstania wymaga wpisu do księgi wieczystej (art. 67 u.k.w.h.), a to wymaga przeprowadzenia postępowania nieprocesowego według zasad ustalonych w art. 626⁸ § 1 i 2 - art. 626⁹ k.p.c. W postępowaniu nieprocesowym w związku z art. 13 § 2 k.p.c. znajdują zastosowanie przepisy księgi pierwszej kodeksu postępowania cywilnego o zdolności sądowej i procesowej stron oraz skutkach jej braku. Wnioskodawca i uczestnicy w postępowaniu nieprocesowym muszą być zatem oznaczeni tak, by możliwe stwierdzenie, że w postępowaniu sądowym prowadzonym w trybie nieprocesowym działają podmioty wyposażone w zdolność sądową. Trzeba podkreślić, że Sądy obu instancji określały uczestnika w taki sposób, by nie powstawały wątpliwości co do tego, że w charakterze strony postępowania występuje instytucja kredytowa (EFG E. E. SA Spółka Akcyjna w Atenach) działająca przez Oddział w Polsce i oczekiwały na takie właśnie oznaczenie wierzyciela wierzytelności zabezpieczonej hipoteką.

Odrębną kwestią jest odpowiedź na pytanie o to, w jakim zakresie dane dotyczące wierzyciela hipotecznego ujawnione zostaną w księdze wieczystej prowadzonej dla nieruchomości, na której hipoteka ma powstać. Podkreślić przy tym trzeba, że odpowiedzi na to pytanie nie należy poszukiwać w powoływanych przez uczestnika w skardze kasacyjnej przepisach art. 48k ust. 2 w zw. z art. 40a ust. 1 pkt 1 pr. bank. oraz art. 90 pkt 1 u.s.d.g., lecz w przepisach regulujących sposób prowadzenia ksiąg wieczystych i zakres danych ujawnianych w księgach wieczystych.

Zgodnie z art. 48k ust. 2 w zw. z art. 40a ust. 1 pkt 1 pr. bank., oddział instytucji kredytowej jest obowiązany używać firmy instytucji kredytowej w języku państwa jej siedziby wraz z przetłumaczonym na język polski określeniem formy prawnej instytucji kredytowej oraz dodaniem wyrazów „oddział w Polsce”, natomiast

według art. 90 pkt 1 u.s.d.g. przedsiębiorca zagraniczny, który utworzył oddział jest obowiązany używać do oznaczenia oddziału oryginalnej nazwy przedsiębiorcy zagranicznego wraz z przetłumaczoną na język polski nazwą formy prawnej przedsiębiorcy oraz dodaniem wyrazów „oddział w Polsce”. Nie ma wątpliwości co do tego, że Oddział uczestnika działający w Polsce używa nazwy zgodnie z art. 48k ust. 2 w zw. z art. 40a ust. 1 pkt 1 pr. bank. ani też co do tego, że sposób oznaczania przez uczestnika jego polskiego Oddziału spełnia wymagania wynikające z art. 90 pkt 1 u.s.d.g. We wniosku wszczynającym cywilne postępowanie nieprocesowe należy jednak oznaczyć strony tego postępowania, a bez wątpliwości status strony przysługuje uczestnikowi jako instytucji kredytowej, nie zaś Oddziałowi tej instytucji w Polsce. Uczestnik jako instytucja kredytowa, nie zaś jego Oddział w Polsce jest też wierzycielem wierzytelności, która ma być zabezpieczona hipoteką, o wpisanie której wnioskowali kredytobiorcy. O tym, jakie dane dotyczące wierzyciela hipotecznego zostaną ujawnione w księdze wieczystej decydują - jak powiedziano wyżej - przepisy rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 17 września 2001 r. w sprawie prowadzenia ksiąg wieczystych i zbiorów dokumentów, Dz. U. 2001, Nr 102, poz. 1122 ze zm. oraz rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 20 sierpnia 2003 r. w sprawie zakładania i prowadzenia ksiąg wieczystych w systemie informatycznym, Dz. U. 2003, Nr 162, poz. 1575 ze zm.

Stosownie do § 46 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia z 17 września 2001 r. w dziale IV księgi wieczystej prowadzonej dla nieruchomości w łamie 4 „Hipoteka” - wpisuje się m.in. rodzaj zabezpieczonej wierzytelności, termin zapłaty lub spłaty wierzytelności oraz wierzyciela (w przypadku banku wpisuje się firmę i określenie oddziału), na rzecz którego hipotekę ustanowiono, a według § 51 i § 52 rozporządzenia z 20 sierpnia 2003 r. w rubryce 4.4 „treść wpisu” wpisuje się dane dotyczące hipoteki lub roszczenia o ustanowienie hipoteki oraz dane dotyczące wierzyciela hipotecznego. Rubryka ta obejmuje m.in. dane na temat wierzyciela hipotecznego, przy czym dane dotyczące wierzyciela hipotecznego ujawnia się odpowiednio w polach analogicznych do pól działu II „własność”, z tym, że w przypadku hipoteki zabezpieczającej wierzytelność banku w polu 4.4.4.1 „nazwa” wpisuje się firmę banku i określenie oddziału.

Uczestnik nie zgłaszał jednak w stosunku do Sądów rozpoznających wniosek o wpis hipoteki zabezpieczającej jego wierzytelność kredytową zarzutów w związku ze stosowaniem powołanych wyżej przepisów wykonawczych regulujących sposób prowadzenia ksiąg wieczystych i dokonywania w nich wpisów.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.